

איש על העדה:

מבט על חילופי ההנהגה בין משה ליהושע

ד"ר מירי שליסל

שיעור 1

ולא תהיה עדת ה' כצאן אשר אין להם רעה

בראשית רבה נח, ב

וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ (קהלת א, ה), אָמַר רַבִּי אֲבָא בַר כְּהֵנָא וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִין שְׁזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ, אֵלֹא עַד שֶׁלֹּא יִשְׁקִיעַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל צְדִיק הוּא מְזַרֵּיחַ שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל צְדִיק חֵבְרוֹ, יוֹם שְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא נֹלַד רַבְּנֵנוּ, וְקָרְאוּ עָלָיו וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ. יוֹם שְׁמַת רַבְּנֵנוּ נֹלַד רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה ... עַד שֶׁלֹּא הִשְׁקִיעַ שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הַזֶּה הִזְרִיחַ שֶׁמֶשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, שְׁנֵאָמַר (במדבר כז, יח): וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון.

במדבר כז, 12-14

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה עֲלֶה אֶל הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה וּרְאֵה אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וּרְאִיתָה אֶתְּהָ וּנְאֻסַּפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַּם אֶתְּהָ כְּאֲשֶׁר נֹאסַף אֶהֱרֹן אַחִידָךָ. כְּאֲשֶׁר מְרִיתֶם פִּי בַּמִּדְבָּר צֵן בְּמְרִיבַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישִׁי בָמִים לְעֵינֵיהֶם הֵם מִי מְרִיבַת קֹדֶשׁ מִדְּבַר צֵן.

במדבר כ, 23-28

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן בְּהַר הָהָר עַל גִּבּוֹל אֶרֶץ אֲדוֹם לֵאמֹר. יֹאסַף אֶהֱרֹן אֶל עַמִּי כִּי לֹא יָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר מְרִיתֶם אֶת פִּי לְמִי מְרִיבָה. קַח אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְהַעֲלֵם אֶתְּהָ הָהָר. וְהִפָּשַׁטְתָּ אֶת אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת אֶלְעָזָר בְּנוֹ וְאֶהֱרֹן יֹאסַף וּמָת שָׁם. וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וַיַּעֲלוּ אֶל הַר הָהָר לְעֵינֵי כָל הָעֵדָה. וַיִּפָּשַׁט מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ אֶתְּהָ אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּמָת אֶהֱרֹן שָׁם בְּרֹאשׁ הָהָר וַיֵּרֶד מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן הָהָר.

במדבר כז, 15-17

וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר. יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדֶת ה' כְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה.

ספרי במדבר קלח, א

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר – לְהוֹדִיעַ שְׁבַחַן שְׁלֹצֵדִיקִים שֶׁכְּשֹׁנְפֹטְרִין מִן הָעוֹלָם מִנִּיחִין צָרָה עֲצֻמָּה וְעִסְוִקִין בְּצִרְכֵי צָבוֹר. לֵאמֹר – אֵין ת"ל אֶלָּא אִמֵּר לוֹ הוֹדִיעֵנִי אִם אַתָּה מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם פְּרִנְסִין אִם לֹא. עַד שֶׁהִשְׁיבּוּ הַקֹּב"ה קִח לָהּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ.

במדבר כז, 5-1

וַתִּקְרַבְנָה בָּנוֹת צִלְפַּחַד בֶּן חֹפֵר בֶּן גִּלְעָד בֶּן מְכִיר בֶּן מְנַשֶּׁה לְמִשְׁפַּחַת מְנַשֶּׁה בֶּן יוֹסֵף וְאַלְהָה שְׁמוֹת בָּנוֹתֵינוּ מִחֻלָּה נָעָה וְחֻגְלָה וּמִלְכָּה וְתַרְצָה. וַתַּעֲמִדְנָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וּלְפָנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנֵי הַנְּשִׂאִים וְכָל הָעֵדָה פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר. אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל ה' בַּעֲדַת קִרְח כִּי בַחֲטָאוֹ מֵת וּבָנִים לֹא הָיוּ לוֹ. לָמָּה יִגְרַע שֵׁם אֲבִינוּ מִתּוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ כִּי אֵין לוֹ בֶּן תָּנָה לָנוּ אַחֲזָה בְּתוֹךְ אַחֵי אֲבִינוּ. וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה'.

במדבר רבה כא, יד

'פִּקְדָה' ה' מָה רָאָה לְבַקֵּשׁ הַדָּבָר הַזֶּה אַחֵר סֹדֵר נִחְלֹת, אֶלָּא כִּינן שִׁירְשׁוֹ בָּנוֹת צִלְפַּחַד אֲבִיהֶן אָמַר מֹשֶׁה הֲרִי הִשְׁעָה שְׁאֵתִיבָה בָּהּ צִרְכֵי. אִם הַבָּנוֹת יוֹרְשׁוֹת, בְּדִין הוּא שִׁירְשׁוֹ בְּנֵי אֶת כְּבוֹדִי. אָמַר לוֹ הַקֹּב"ה 'נוֹצֵר תֵּאֱנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה'. בְּנֵיָהּ יֵשְׁבוּ לָהֶם וְלֹא עֲסֻקוֹ בְּתוֹרָה יְהוֹשֻׁעַ הַרְבֵּה שִׁרְתָּהּ וְהַרְבֵּה חֶלֶק לָהּ כְּבוֹד וְהוּא הָיָה מְשֻׁכִּים וּמַעֲרִיב בְּבֵית הוֹעֵד שְׁלָהּ, הוּא הָיָה מְסֻדֵּר אֶת הַסְּפָסֵלִים וְהוּא פּוֹרֵס אֶת הַמַּחְצָלָאוֹת. הוֹאִיל וְהוּא שִׁרְתָּהּ בְּכָל כָּחוֹ, כְּדֹאִי הוּא שִׁישְׁמֵשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל שְׁאִינוּ מְאֻבָּד שְׁכָרוֹ. קִח לָהּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹנִן לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר 'נוֹצֵר תֵּאֱנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה'.

במדבר כז, 15-17

וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר. יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הָרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדַת ה' כְּצֵאֵן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה.

שמואל א יח, 16

וְכָל יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה אֶהָב אֶת דָּוִד כִּי הוּא יוֹצֵא וְבֹא לִפְנֵיהֶם.

שמואל ב ה, 2-1

וַיָּבֹאוּ כָּל שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל דָּוִד חֲבֵרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לְאֹמֶר הֲנֵנוּ עֲצֻמָּה וּבִשְׂרָף אֲנַחְנוּ. גַּם אֶתְמוֹל גַּם שְׁלֹשׁוֹם בְּהִיּוֹת שְׂאוֹל מֶלֶךְ עָלֵינוּ אֶתְהָה הִיִּיתָ הַמוֹצִיא וְהַמְּבִי אֶת יִשְׂרָאֵל.

פירוש רש"י על במדבר כז, 17

אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם – לֹא כְּדֶרֶךְ מַלְכֵי הָאוֹמוֹת שִׁוְשְׁבִין בְּבֵיתָהֶם וּמִשְׁלַחִין חֵיילוֹתֵיהֶם לְמַלְחָמָה, אֲלֹא כְּדֶרֶךְ שְׁעִשִּׁיתִי אֲנִי שְׁנִלְחַמְתִּי בְּסִיחוֹן וְעוֹג.. וְכְּדֶרֶךְ שְׁעִשָּׂה יְהוֹשֻׁעַ.. וְכֵן בְּדוֹד: כִּי הוּא יוֹצֵא וְבֹא לִפְנֵיהֶם – יֵצֵא בְּרֹאשׁ וַיִּכְנֹס בְּרֹאשׁ.

מלכים א כב, 17

וַיֹּאמֶר רֹאשִׁיתִי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל נִפְצִים אֶל הַהָרִים כְּצֹאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֹעֶה וַיֹּאמֶר ה' לֹא אֲדָנִים לְאַלְהָ יִשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם.

במדבר כז, 18-23

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה,
קח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו.
וְהֶעַמְדְתָּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל הָעֵדָה
וְצִוִּיתָה אֹתוֹ לְעִינֵיהֶם.
וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו לְמַעַן יִשְׁמְעוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
וּלְפָנַי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים לְפָנַי ה' עַל פִּי יֵצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ וְכָל הָעֵדָה.
וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ
וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ וַיַּעֲמֵדְהוּ לְפָנַי אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וּלְפָנַי כָּל הָעֵדָה.
וַיִּסְמֹךְ אֶת יָדָיו עָלָיו
וַיְצַוְהוּ
כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה.

פירוש רמב"ן על במדבר כז, 19

וצוית אותו לעיניהם – שיצונו במצות הנגיד והשופט. כי בעבור היותו לראש, יפקידם בידו, ויזהירונו להשתדל מאד בענינם... וזה ראוי להיות לעיניהם – כדי שיבטחו בו וישמעו אליו... וכן עשה משה, שנאמר שם: ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו לעיני כל ישראל חזק ואמץ (דברים לא)

ספרי במדבר קמ, א

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון – אֶת שְׂבִלְבָּךְ. קח לָךְ מִה שְׂבָדוּק לָךְ, וְעָלֶיךָ מִפָּרֶשׁ (מִשְׁלִי כז) נֹצֵר תֹּאנָה יֹאכֵל פָּרִיָּה.
אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ – שִׁיכוֹל לְהֵלֵךְ כְּנֶגֶד רוּחוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד:
וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֹתוֹ – הֵלֵךְ וַעֲשֵׂה בְשִׁמְחָה, וְלֹא הוֹרַע בְּעֵינָיו בֵּין בָּנוּ לְבֵין בֶּן אָחִיו:
וַיִּקַּח אֶת יְהוֹשֻׁעַ – לְקַחוּ בְּדִבְרֵים:

ספרי זוטא כז, ב, א

וְנִתְּתָה מִהוֹדֶךָ עָלָיו, מִן הַהוּד שֶׁנִּתֵּן עָלָיו מִהַר סִינַי... ד"א מִהוֹדֶךָ וְלֹא כָּל הוֹדֶךָ לָמָּה מֹשֶׁה דוֹמָה לְאַבְרָהָם
שֶׁהָיָא דוֹלָקֶת וְדִלְקוּ מִמֶּנָּה כַּמָּה גִּירוֹת אֲבֵל אוֹרָה שֶׁל אַבְרָהָם לֹא חֲסֵרָה כָּלוּם כֵּן לֹא הָיְתָה חֲכָמָתוֹ שֶׁל
מֹשֶׁה חֲסֵרָה כָּלוּם:

במדבר רבה פנחס כ"א, ט"ו

א"ל הקדוש ברוך הוא קח לך את יהושע בן נון ועשה משה בטוב עין שנאמר 'טוב עין הוא יברך', משל למלך שאמר לבן ביתו תן לפלוני סאה של חטים הלק ונתן לו סאתים אמר לו הרי סאה משל מלך וסאה משלי כן אמר הקדוש ברוך הוא למשה 'וסמכת את ידך עליו' יד אחת. מה עשה 'ויסמן את ידיו ויצוהו' לקיים מה שנאמר 'טוב עין הוא יברך'

שיעור 2

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל יְהוֹשֻׁעַ בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים

במדבר יג, 8-16

למטה אפרים הושע בן נון...
אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע.

שמות יז, 14-16

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֵכֶר זֶה וְזָכַרְנוּ בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כִּי מָחָה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עַמְלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם.
וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נָסִי.
וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כָּס יְהוָה מִלְחָמָה לָהּ בְּעַמְלֵק מִדֶּר דֹּר.

אבן עזרא, פירוש ראשון על שמות יז, 14

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה כְּתֹב זֵכֶר זֶה וְזָכַרְנוּ בְּסֵפֶר – זאת הפרשה בשנת הארבעים נאמרה. והעד, שאמר: בספר, בפתחות הבי"ת. והטעם: ספר התורה. או ספר אחר היה להם, ויקרא: ספר מלחמות ה'

מכילתא דרבי ישמעאל, מסכתא דעמלק ב'

"וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ", מגיד שבאותו היום נמשח יהושע. כה דברי רבי יהושע. רבי אלעזר המודעי
אומר: זה אחד מארבעה צדיקין שנתן להם רמז. שנים חששו ושנים לא חששו: משה, נתן לו רמז ולא
חש, שנאמר: "וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ". אמר לו: יהושע מכניס את ישראל לארץ.

בבלי, סוטה לד ע"ב

"וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון יְהוֹשֻׁעַ" – יה יושיעך מעצת מרגלים

במדבר יג, 27-31

וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בְּאָנּוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פְרִיָּהּ. אָפֶס כִּי עַז הָעָם
הַיֹּשֵׁב בָּאָרֶץ וְהָעָרִים בְּצֻרוֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וְגַם יְלָדֵי הָעֵנָק רֹאִינוּ שָׁם. עַמְלֵק יוֹשֵׁב בָּאָרֶץ הַנֶּגֶב וְהַחֲתִי
וְהַיְבוֹסִי וְהָאֱמֹרִי יוֹשֵׁב בְּהָר וְהַכְּנַעֲנִי יוֹשֵׁב עַל הַיָּם וְעַל יַד הַיַּרְדֵּן.
וַיִּהְיֶה כָּלֵב אֶת הָעָם אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר עֲלֵה נַעֲלֶה וִירָשָׁנוּ אֹתָהּ כִּי יָכוֹל נוֹכַל לָהּ. וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עָלוּ עִמּוֹ
אָמְרוּ לֹא נוֹכַל לַעֲלוֹת אֶל הָעָם כִּי חָזַק הוּא מִמֶּנּוּ.

במדבר יד, 4-7

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו נָתַנָּה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרִימָה. וַיִּפֹּל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פְּנֵיהֶם לִפְנֵי כָל קְהַל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיהוָשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה מִן הַתָּרִים אֶת הָאָרֶץ קָרְעוּ בְּגָדֵיהֶם. וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בָּהּ לְתוֹר אֶתָּה טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד.

במדבר יד, 24, 38

וַעֲבָדִי כָלֵב עֲקַב הִיתָה רוּחַ אֲחֶרֶת עִמּוֹ וַיִּמְלֵא אַחֲרֵי וַהֲבִיאֲתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שְׁמָהּ וְזָרְעוּ יוֹרְשָׁנָה. וַיהוָשֻׁעַ בֶּן נֹון וְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה חִיו מִן הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַהֲלָכִים לְתוֹר אֶת הָאָרֶץ.

במדבר לב, 12

בְּלִתִּי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה הֶקְנִי וַיהוָשֻׁעַ בֶּן נֹון כִּי מָלְאוּ אַחֲרֵי ה'

דברים א, 34-38

וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשְׁבַּע לֵאמֹר. אִם יֵרָאֶה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הָרַע הִזָּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְתַת לְאַבְתִּיכֶם. זֹלָתִי כָלֵב בֶּן יִפְנֶה הוּא יֵרָאֶה וְלוֹ אֶתֵּן אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרָךְ בָּהּ וּלְבָנָיו יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי ה'.
גַּם בִּי הִתְאַנֵּף ה' בְּגִלְלָכֶם לֵאמֹר גַּם אֶתָּה לֹא תִבָּא שָׁם.
וַיהוָשֻׁעַ בֶּן נֹון הַעֲמִיד לִפְנֵיהּ הוּא יָבֵא שְׁמָהּ אוֹתוֹ חֲזַק כִּי הוּא יִנְחִלָנָה אֶת יִשְׂרָאֵל.

במדבר יג, 22

וַיַּעֲלוּ בְּנֵגֶב וַיָּבֹאוּ עַד חֲבֹרֹן

יהושע יד, 6-14

וַיִּגְשׁוּ בְנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוָשֻׁעַ בְּגִלְגָל וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה הֶקְנִי אֶתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים עַל אֲדוֹתַי וְעַל אֲדוֹתֶיהָ בְּקֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ. בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אָנֹכִי בְשִׁלַּח מֹשֶׁה עֶבֶד ה' אֹתִי מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ וְאֲשַׁב אוֹתוֹ דִּבֶּר כְּאֲשֶׁר עִם לִבִּי. וְאֲחִי אֲשֶׁר עָלוּ עִמִּי הִמְסִיו אֶת לִב הָעָם וְאָנֹכִי מִלֵּאֲתִי אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵי. וַיִּשְׁבַּע מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר אִם לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרָכָה רַגְלִי בָּהּ לֶף תִּהְיֶה לְנַחֲלָה וּלְבָנֶיהָ עַד עוֹלָם כִּי מִלֵּאֲתִי אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵי. וַעֲתָה הִנֵּה הִחִיָּה ה' אוֹתִי כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר זֶה אַרְבָּעִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה מֵאָז דִּבֶּר ה' אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֶל מֹשֶׁה אֲשֶׁר הָלַךְ יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַעֲתָה הִנֵּה אָנֹכִי הַיּוֹם בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁמֹנִים שָׁנָה. עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֲזַק כְּאֲשֶׁר בַּיּוֹם שִׁלַּח אוֹתִי מֹשֶׁה כִּכְחִי אֲזִי וּכְכֹחִי עָתָה לְמַלְחָמָה וּלְצֵאת וּלְבֹא. וַעֲתָה תִּנָּה לִי אֶת הָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בַּיּוֹם הַהוּא כִּי אֶתָּה שְׁמַעְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי עֲנָקִים שָׁם וְעָרִים גְּדוֹלוֹת בְּצֻרוֹת אוֹלֵי ה' אוֹתִי וְהוֹרֶשְׁתִּים כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה'. וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָשֻׁעַ וַיִּתֵּן אֶת חֲבֹרֹן לְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה לְנַחֲלָה. עַל כֵּן הִיתָה חֲבֹרֹן לְכָלֵב בֶּן יִפְנֶה הֶקְנִי לְנַחֲלָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה יַעַן אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

שיעור 3

ויקם משה ויהושע משרתו

שמות כד, 12-18

ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם.

ויקם משה ויהושע משרתו ויעל משה אל הר האלהים. ואל הזקנים אמר שבו לנו בזה עד אשר נשוב אליכם והנה אהרן וחור עמכם מי בעל דברים יגש אליהם. ויעל משה אל ההר וכס הענן את ההר... ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה.

דברים ט, 9

בעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית אשר כרת ה' עמכם ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי

מכילתא דר"י מסכתא דויסע, בשלח פרשה ג

'לחם אבירים אכל איש צידה שלח להם לשבע' - זה יהושע בן נון שירד לו מן כנגד כל ישראל

שמות לב, 14-7

וידבר ה' אל משה לך רד כי שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים.... ויחל משה את פני ה' אלהיו ויאמר למה ה' יחרה אפך בעמך אשר הוצאת מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה.... וינחם ה' על הרעה אשר דבר לעשות לעמו.

שמות לב, 15-18

ויפן וירד משה מן ההר ושני לחת העדת בידו לחת כתבים משני עבריהם מזה ומזה הם כתבים. והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלחת. וישמע יהושע את קול העם ברעה ויאמר אל משה קול מלחמה במחנה. ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שמע.

שמות יז, 11-13

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק. ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב.

קהלת רבה ט, א

א"ר אחא ברה דר' זעירא. ב' דברים דבר יהושע בפני משה רבי' ולא נגמל חן בעיניו... ואחד במעשה העגל. שני' וישמע יהושע את קול העם. א"ל משה. יהושע. אדם שעתיד להנהיג שררה בעולם על ס' רבוא אינו יודע להבין בין קול לקול. 'אין קול ענות גבורה' הכד"א 'וגבר ישראל'. 'ואין קול ענות חלושה'. הכד"א 'ויחלש יהושע'. 'קול ענות אנכי שמע'.

במדבר יא, 17-29

וירדת ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתה במשא העם ולא תשא אתה לבדך. ...
וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתכים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה. וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה....
ויען יהושע בן נון משרת משה מבחריו ויאמר אדני משה כללם.
ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם ה' נביאים כי יתן ה' את רוחו עליהם.

קהלת יא, 9

שמח בחור בילדותיך וטיבך לבך בימי בחורותיך

פירוש אבן עזרא על במדבר יא, 28

מבחריו – יש אומרים: מבחרותו. והנכון בעיני: שהוא מבחריו – הוא מהמובחרים לשרת משה, כי אחרים יש עמו.

מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דעמלק א

ומנין שיהי כבוד רבו חביב עליו כמורא שמים? שנאמר: (במדבר יא, כח) "ויען יהושע בן נון, משרת משה מבחריו, ויאמר: אדני משה, כללם!"

ספרי במדבר צה, צו

באלדד ומידד הוא אומר "ויתנבאו במחנה" ... ומה היו אומרים? משה מת ויהושע מכניס את ישראל לארץ:
... ויען יהושע בן נון משרת משה: אדני משה כללם. אומר: רבוני, כללם מן העולם, בני אדם שמבשרים בשורה זו רעה.

במדבר רבה יב, ט

ואומר 'אדוני משה כללם', לפיכך כבודו הקדוש ברוך הוא מה כבוד עשה לו הקדוש ברוך הוא לפי שכן: אומר ליהושע 'ולפני אלעזר הכהן יעמד ושאל לו במשפט האורים וגו' ולפי ששמש אדוניו זכה לרוח הקדש

קהלת רבה ט, א

א"ר אחא ברה דר' זעירא. ב' דברים דבר יהושע בפני משה רבי' ולא נגמל חן בעיניו. ואלו הן, אחד במנוי הזקנים. 'אדני משה כל'אם'. א"ל. כלם והעבירם מן העולם. 'ויאמר לו משה המקנא אתה לי' הלואי כל ישראל כיוצא בך. 'מי יתן כל עם ה' נביאים'... מי יתן את כל עם ה' נביאים:

בבלי, עירובין סג ע"א

אמר רבי לוי כל דמותיב מלה קמיה רביה [כל המורה הלכה לפני רבו] אזיל לשאול בלא ולד שנאמר ויען יהושע בן נון משרת משה מבחוריו ויאמר אדוני משה כל'אם וכתיב {(דהי"א ז': כ"ז)} נון בנו יהושע בנו.

תנחומא (בובר), כי תשא, ט"ו

א"ל הקב"ה משה שוב אל המחנה א"ל איני חוזר. א"ל הקב"ה הוי יודע כי יהושע במשכן. למה הדבר דומה. למטרונא שקצפה על המלך ויצאה לה חוץ מפלטין והיתה מגדלת תומה אחת בפלטין. שלח המלך אחר המטרונה ואמ' לה. שובי אל הפלטין ולא בקשה לחזור. אמ' לה אני אומ' לך שתשובי ואין את רוצה. הוי יודעת שהיתומה נתונה בפלטין. כך 'ודבר ה' אל משה פנים אל פנים' מה דבר. שוב אל המחנה. ולא היה מבקש לחזור. א"ל הקב"ה אני אומ' לך לחזור ואין אתה מבקש, חייך יהושע באהל מועד.

שיעור 4

מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוֹם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה

דברים לד, 9-10

וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מְלֹא רוּחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ אֱלֹהֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה. וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ ה' פָּנִים אֶל פָּנִים.

יהושע א, 2-1

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵּאמֹר. מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוֹם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֲתָה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נָתַן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

יהושע א, 5

לֹא יִתְצַב אִישׁ לִפְנֵיךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ כְּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ לֹא אֶרְפָּךְ וְלֹא אֶעֱזָבְךָ

דברים לד, 5

וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה' בְּאָרֶץ מוֹאָב עַל פִּי ה'

יהושע כד, 29

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עֶבֶד ה' בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים

יהושע ד, 14

בַּיּוֹם הַהוּא גָּדַל ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְאוּ אוֹתוֹ כְּאֲשֶׁר יֵרְאוּ אֶת מֹשֶׁה כָּל יְמֵי חַיָּיו

יהושע י, 12-14

אֲזַי דִּבֶּר יְהוֹשֻׁעַ לָה' בַּיּוֹם תַּת ה' אֶת הָאֲמָרִי לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹשׁ בְּגִבְעוֹן דָּוִם וַיֵּרַח בְּעֶמֶק אֵילָן. וַיֵּדֶם הַשְׁמֹשׁ וַיֵּרַח עֶמֶד עַד יָקָם גּוֹי אִיִּבּוֹ הֲלֹא הָיָא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיֵּשֶׁר וַיַּעֲמֵד הַשְׁמֹשׁ בַּחֲצִי הַשָּׁמַיִם וְלֹא אָץ לָבוֹא כִּיּוֹם תָּמִים. וְלֹא הָיָה כִּיּוֹם הַהוּא לִפְנֵיו וְאַחֲרָיו לִשְׁמֹעַ ה' בְּקוֹל אִישׁ כִּי ה' נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל.

בראשית רבה ו, ג

וַיְהִי תַלְמוּד לֹמֶד: וְלִמְשָׁל בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, אֲלֵא אֵלֹו הַצְּדִיקִים שֶׁהֵן שׁוֹלְטִין בְּמָה שֶׁנִּבְרָא לְהָאִיר בַּיּוֹם, וּבְמָה שֶׁנִּבְרָא לְהָאִיר בַּלַּיְלָה, הֵדָא הוּא דְּכָתִיב (יהושע י, ג): וַיֵּדֶם הַשְׁמֹשׁ וַיֵּרַח עֶמֶד עַד יָקָם גּוֹי אִיִּבּוֹ

רבי חנין בשם רבי שמואל מייתי לה מסיפא דספרא (בראשית מח, יט): ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו, ואפשר כן, אלא זה יהושע שהוא עומד ממנו שהוא מעמיד גלגל חמה ולבנה שהן שולטין מסוף העולם ועד סופו... אמר רבי יצחק אמר לו עבדא בישא לא זבינא דאבא את, לא כן ראה אותך אבא בחלום (בראשית לו, ט): והנה השמש והירח וגו', מיד וידם השמש וירח וגו'.

שמות יב, 39

ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם

יהושע א, 10-11

ויצו יהושע את שטרי העם לאמר. עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צידה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר ה' אלהיכם נתן לכם לרשתה.

יהושע ה, 11-12

ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי בעצם היום הזה. וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא.

שמות יט, 17-18

ויצא משה את העם לקראת האלהים מן המחנה ויתיצבו בתחתית ההר. והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד.

שמות כד, 7-8

ויקח משה חצי הדם וישם באגנת ויחצי הדם זרק על המזבח. ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע.

יהושע כד, 1-26

ויאסף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה ויקרא לזקני ישראל ולראשיו ולשפטיהם ולשטריו ויתיצבו לפני האלהים... ועתה יראו את ה' ועבדו אתו בתמים ובאמת והסירו את אלהים אשר עבדו אבותיכם בעבר הנהר ובמצרים ועבדו את ה'. ואם רע בעיניכם לעבד את ה' בחרו לכם היום את מי תעבדון אם את אלהים אשר עבדו אבותיכם אשר בעבר הנהר ואם את אלהי האמרי אשר אתם יושבים בארצם ואנכי ובייתי נעבד את ה'.

וַיַּעַן הָעָם וַיֹּאמְרוּ חֲלִילָה לָנוּ מֵעֹזב אֶת ה' לַעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים. כִּי ה' אֱלֹהֵינוּ הוּא הַמַּעֲלָה אֶתָּנוּ וְאֶת אֲבוֹתֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וְאֲשֶׁר עָשָׂה לַעֲיֵנֵינוּ אֶת הָאֹתוֹת הַגְּדֹלוֹת הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמְרֵנוּ בְּכָל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְּנוּ בָּהּ וּבְכָל הָעַמִּים אֲשֶׁר עָבְרָנוּ בְּקִרְבָּם. וַיִּגְרֹשׁ ה' אֶת כָּל הָעַמִּים וְאֶת הָאֶמְרִי יֵשֵׁב הָאֶרֶץ מִפְּנֵינוּ גַם אֲנַחְנוּ נַעֲבֹד אֶת ה' כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ. וַיֹּאמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם לֹא תוֹכְלוּ לַעֲבֹד אֶת ה' כִּי אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים הוּא אֵל קָנוּא הוּא לֹא יֵשֵׁא לְפָשַׁעְכֶם וּלְחַטְאוֹתֵיכֶם. כִּי תַעֲזֹבוּ אֶת ה' וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהֵי נָכָר וְשָׁב וְהָרַע לָכֶם וְכָלָה אֶתְכֶם אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֵיטִיב לָכֶם. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל יְהוֹשֻׁעַ לֹא כִּי אֶת ה' נַעֲבֹד. וַיֹּאמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם עֲדִים אַתֶּם בְּכֶם כִּי אַתֶּם בְּחִרְתֶּם לָכֶם אֶת ה' לַעֲבֹד אוֹתוֹ וַיֹּאמְרוּ עֲדִים. וְעַתָּה הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנָּכָר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וְהָטוּ אֶת לְבַבְכֶם אֶל ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמְרוּ הָעָם אֶל יְהוֹשֻׁעַ אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ נַעֲבֹד וּבִקְוֹלוֹ נִשְׁמָע. וַיִּכְרַת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לָעָם בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט בְּשִׁכְם. וַיִּכְתֹּב יְהוֹשֻׁעַ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּסֵפֶר תּוֹרַת אֱלֹהִים וַיִּקַּח אֶבֶן גְּדוֹלָה וַיְקִימָהּ שָׁם תַּחַת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר בְּמִקְדָּשׁ ה'.

שמות לב, 9-14

וַיֹּאמְרוּ ה' אֵל מֹשֶׁה רֵאיוֹתִי אֶת הָעָם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֹרֵף הוּא. וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי וַיַּחַר אִפִּי בָהֶם וְאֹכְלִים וְאֹעֲשֵׂה אוֹתָהּ לְגוֹי גְּדוֹל. וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו וַיֹּאמְרוּ לָמָּה ה' יַחַר אַפְּךָ בַּעֲמָךְ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה. לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה הוֹצִיאָם לְהָרֹג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֹּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפְּךָ וְהִנָּחֵם עַל הָרָעָה לַעֲמָךְ. זָכֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וַתְּדַבֵּר אֲלֵהֶם אַרְבָּה אֶת זַרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי שָׁמַיִם וְכָל הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֵתָּן לְזַרְעֶכֶם וְנִחַלּוּ לָעָלָם. וַיִּנָּחֵם ה' עַל הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לַעֲמֹ.

יהושע ז, 5-11

וַיְכּוּ מֵהֶם אֲנָשִׁי הָעַי כְּשָׁלִשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ וַיִּרְדְּפוּם לִפְנֵי הַשָּׁעַר עַד הַשְּׁבָרִים וַיָּכּוּם בַּמִּזְרָד וַיִּמָּס לָבַב הָעָם וַיְהִי לָמִים. וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׁמֹלְתּוֹ וַיַּפֵּל עַל פָּנָיו אֶרְצָה לִפְנֵי אֲרוֹן ה' עַד הָעֶרֶב הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹפֶר עַל רֹאשָׁם. וַיֹּאמְרוּ יְהוֹשֻׁעַ אֵלֶּה אֲדֹנָי ה' לָמָּה הִעֲבַרְתָּ הָעֵבֶר אֶת הָעָם הַזֶּה אֶת הַיַּרְדֵּן לְתַת אֶתָּנוּ בְּיַד הָאֶמְרִי לְהַאֲבִידָנוּ וְלוֹ הוֹאֲלָנוּ וְנִשָּׁב בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. בִּי אֲדֹנָי מָה אָמַר אַחֲרֵי אֲשֶׁר הָפַךְ יִשְׂרָאֵל עֹרֵף לִפְנֵי אֵיבָיו. וַיִּשְׁמְעוּ הַכְּנַעֲנִי וְכָל יִשְׂבֵי הָאֶרֶץ וְנִסְבּוּ עֲלֵינוּ וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמֵנוּ מִן הָאֶרֶץ וּמָה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגְּדוֹל.

וַיֹּאמְרוּ ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ קָם לָךְ לָמָּה זֶה אַתָּה נָפַל עַל פָּנֶיךָ. חָטָא יִשְׂרָאֵל וְגַם עָבְרוּ אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתָם וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ וְגַם כָּחֲשׁוּ וְגַם שָׁמוּ בְּכָלֵיהֶם

שמות לג, 2-17

וַיִּשְׁלַחְתִּי לִפְנֵיךָ מַלְאָךְ וְגִרְשִׁיתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְהָאֶמְרִי וְהַחֲתִי וְהַחֲזִי וְהַיְבוּסִי. אֵל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ כִּי לֹא אָעִלָּה בְּקִרְבְּךָ כִּי עִם קִשָּׁה עֹרֵף אַתָּה פֶּן אֲכַלְךָ בַּדֶּרֶךְ...

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל תַּעֲלֶנּוּ מִזֶּה. וּבִמָּה יִדְעֶה אִפּוֹא כִּי מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הַלּוֹא בְּלִכְתֶּךָ עִמָּנוּ וּנְפַלְיֵנוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכָּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה גַּם אֶת הַדָּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֶעֱשֶׂה כִּי מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינִי וְאֲדַעַךְ בְּשֵׁם.

יהושע ה, 13-14

וַיְהִי בַּהֲיוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנֵה אִישׁ עֹמֵד לְנִגְדּוֹ וְחִרְבּוֹ שְׁלֹפָה בִּידּוֹ וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אֶתְּהָ אִם לְצָרֵינוּ. וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שָׂר צָבָא ה' עִתָּהּ בָּאתִי וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ וַיֹּאמֶר לוֹ מָה אֲדֹנִי מְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ.

תנחומא משפטים יח

הֵנָּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מַלְאָךְ לְפָנֶיךָ, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: לְפָנֶיךָ אֲנִי מְשַׁלַּח וְלֹא לְפָנֶיךָ. אָמַר מֹשֶׁה: אִם לְפָנֶיךָ אֶתְהָ מְשַׁלַּח, אֲנִי מִבְקֵשׁ, אֲלֵא וְעִתָּה יֵלֶךְ נָא ה' בְּקִרְבָּנוּ. רָאָה מָה בֵּין הָרָאוּשׁוֹנִים לְאַחֲרוֹנִים, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְמֹשֶׁה, הֵנָּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מַלְאָךְ. הִשְׁבִּיבוּ: אֲנִי חִפְץ אֲלֵא לָךְ. יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון רָאָה אֶת הַמַּלְאָךְ וְנָפַל עַל פְּנָיו, שָׁנְאָמַר: וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ (יהושע ה, יד). וַאֲמַר לוֹ: הֲלָנוּ אֶתְהָ אִם

וַיֹּאמֶר לֹא כִּי אֲנִי שָׂר צָבָא ה' עִתָּהּ בָּאתִי, הָרִי שְׁתֵּי פַעֲמִים בָּאתִי לְהַנְחִיל אֶת יִשְׂרָאֵל, אֲנִי הוּא שְׁבָאתִי בִימֵי מֹשֶׁה רַבֵּךְ וְדָחָה אוֹתִי וְלֹא רָצָה שְׁאֵלָךְ עִמּוֹ, וְעִתָּהּ בָּאתִי. מִיָּד וַיִּפֹּל יְהוֹשֻׁעַ אֶל פְּנֵי אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ

שמות ג, 4-5

וַיֵּרָא ה' כִּי סָר לְרֹאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנִּנִּי. וַיֹּאמֶר אֶל תִּקְרַב הָלֶם שֶׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתְהָ עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמָּת קֹדֶשׁ הוּא.

יהושע ה, 15

וַיֹּאמֶר שָׂר צָבָא ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁל נַעֲלֶיךָ מֵעַל רִגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אֶתְהָ עוֹמֵד עָלָיו קֹדֶשׁ הוּא וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כֵּן

דברים לד, 5-7

וַיָּמָת שֵׁם מֹשֶׁה עַבְדְּ ה' בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל עַל פִּי ה'. וַיִּקְבַּר אוֹתוֹ בְּגִי בְּאֶרֶץ מִזְרָאֵל מִן הַבַּיִת פְּעוֹר וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה. וּמֹשֶׁה בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בָּמָתוֹ לֹא כָהֶתָה עֵינּוֹ וְלֹא נָס לַחֶה.

יהושע יג, 1

וַיְהוֹשֻׁעַ זָקֵן בָּא בִימֵים וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו אֶתְהָ זָקֵנְתָה בָּאתִי בִימֵים וְהָאֶרֶץ נִשְׁאָרָה הַרְבֵּה מְאֹד לְרִשְׁתָּהּ

יהושע יט, 49-50

וַיָּכִלּוּ לַנָּחַל אֶת הָאָרֶץ לַגְּבוּלֹתֶיהָ וַיִּתְּנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל נַחֲלָה לַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוֹן בְּתוֹכָם. עַל פִּי ה' נָתַנוּ לוֹ אֶת הָעִיר אֲשֶׁר שָׁאַל אֶת תְּמִנַת סָרַח בְּהַר אֶפְרַיִם וַיִּבְנֶה אֶת הָעִיר וַיֵּשֶׁב בָּהּ.

יהושע כד, 29-30

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוֹן עֶבֶד ה' בֶּן מֵאָה וָעֶשֶׂר שָׁנִים. וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בַּגְּבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סָרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרַיִם מִצָּפוֹן לְהָר גִּעֹשׁ.

שיעור 5

פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפָנֵי חֲמָה וּפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפָנֵי לִבְנָה

יהושע י, 14

וְלֹא הָיָה כִּי־וָה הָיָה לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לְשִׁמְעָה ה' בְּקוֹל אִישׁ כִּי ה' נִלְחָם לְיִשְׂרָאֵל

יהושע כא, 43

לֹא נָפַל דְּבַר מִכָּל הַדְּבָר הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל בֵּית יִשְׂרָאֵל הַכֹּל בָּא

יהושע כג, 14

וְהָיָה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ הַיּוֹם בְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ וְיִדְעֶתֶם בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם כִּי לֹא נָפַל דְּבַר אֶחָד מִכָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵיכֶם עֲלֵיכֶם הַכֹּל בָּאוּ לָכֶם לֹא נָפַל מִמֶּנּוּ דְּבַר אֶחָד

יהושע א, 7-8

חֲזַק וְאַמֵּץ מְאֹד לְשָׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה עַבְדִּי אֶל תִּסּוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁכַּל בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אֲנִי תִצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְאַתָּה תִּשְׁכַּל.

ספרי במדבר ק"מ

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן – קַח לָךְ אֶת שִׁבְלִיבָה. קַח לָךְ מִה שֶׁבְּדוּק לָךְ, וְעֲלִיו מִפְּרִשׁ (מִשְׁלִי כו) נֹצֵר תִּנְאֶנֶה יֹאכֵל פְּרִיָּה וְשָׁמֵר אֲדֹנָיו יִכְבֹּד. אִישׁ אֲשֶׁר רֹחַ בּוֹ – שְׂיָכוֹל לַהֲלֹךְ כִּנְגַד רֹחוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד: וְסִמְכַת אֶת יָדָהּ עָלָיו – אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה תֵּן תּוֹרָתְךָ לְיְהוֹשֻׁעַ, לְהִיּוֹת שׂוֹאֵל וְדוֹרֵשׁ וּמוֹרָה הוֹרָאוֹת בְּחַיָּיָה. כְּשֶׁתִּפְטֹר מִן הָעוֹלָם, לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים בְּחַיָּי רַבּוֹ לֹא הוֹרָה, וְעַכְשָׁיו הוּא מוֹרָה. מִיָּד הָעֵמִידוֹ מִן הָאָרֶץ, וְהוֹשִׁיבוֹ אֲצִלוֹ עַל הַסִּפְסָל. רַבִּי נִתָּן אוֹמֵר: כִּי־וָה שֶׁהָיָה יְהוֹשֻׁעַ נִכְנָס הָיָה מֹשֶׁה מִשְׁתַּק אֶת הַתְּרַגְּמוֹן, עַד שֶׁנִּכְנָס וַיֵּשֶׁב בְּמִקְוָמוֹ: וְנִתְּתָה מִהוֹדֶה עָלָיו – וְלֹא כָּל הַדְּרָךְ. נִמְצְיָנוּ לְמִדֹּת פְּנֵי מֹשֶׁה כְּפָנֵי חֲמָה וּפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפָנֵי לִבְנָה:

ספרי דברים שנו

וְיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נּוּן מִלֹּא רֹחַ חֲכָמָה, מִפְּנֵי מָה? כִּי סִמַּךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו. וַיִּשְׁמְעוּ אֲלָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵין לָךְ מִשְׁמַע גָּדוֹל מִזֶּה, וַיַּעֲשׂוּ כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה, וַעֲדִין לֹא נִתָּן מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר 'כִּי־וָה הוּא גָדֹל ה' אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ כְּאֲשֶׁר יֵרְאוּ אֶת מֹשֶׁה כָּל יְמֵי חַיָּיו.' בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נִתָּן מוֹרָאוֹ עֲלֵיהֶם.

בבלי, בבא בתרא עה ע"א

וַיֹּאמֶר רַבֵּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן עֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת שְׁבַע חוּפוֹת לְכָל צַדִּיק וְצַדִּיק שְׁנַאֲמַר 'וּבִרְא ה' עַל כָּל מְכוֹן הָרָצִיחַ וְעַל מְקַרְאָה עֵנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנִגְהָ אֵשׁ לְהַבִּיחַ לִילָה כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֶפֶה'. מִלְמַד שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד עוֹשֶׂה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוּפָה לְפִי כְבוֹדוֹ.... וְאֵשׁ בַּחוּפָה לְמָה אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִלְמַד שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְוָה מִחוּפָתוֹ שֶׁל תְּבִירוֹ אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה. כִּי־צָא בְּדִבְרֵי אֶתָּה אֹמֵר 'וְנִתְּנָה מִהוּדָה עָלֶיךָ' וְלֹא כָּל הוּדָה זִקְנִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר אָמְרוּ פָּנֵי מִשָּׁה כְּפָנֵי חֲמָה פָּנֵי יְהוֹשֻׁעַ כְּפָנֵי לְבָנָה אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ בּוֹשָׁה אוֹי לָהּ לְאוֹתָהּ כְּלִימָה.

יהושע ו, 16-18

וַיְהִי בַּפֶּעַם הַשְּׁבִיעִית תִּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הֲרִיעוּ כִּי נָתַן ה' לָכֶם אֶת הָעִיר. וְהִיתָה הָעִיר חָרָם הִיא וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ לֵה'... וְרַק אַתֶּם שְׁמֵרוּ מִן הַחָרָם פֶּן תַּחֲרִימוּ וּלְקַחְתֶּם מִן הַחָרָם וְשִׁמַּתֶּם אֶת מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחָרָם וְעִכְרַתֶּם אוֹתוֹ.

ירושלמי, ברכות ט, ה

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּרוּמָיָא שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים גָּזְרוּ בֵּית דִּין שְׁלִמְטָן וְהִסְכִּימוּ בֵּית דִּין שְׁלִמְעֵלָן עִמָּהֶן. וְאֵילּוּ הֵן חֲרָמָה שֶׁל יְרִיחוֹ. וּמִגִּילַת אֶסְתֵּר. וּשְׁאִילַת שְׁלוֹם בָּשָׂם. חֲרָמָה שֶׁל יְרִיחוֹ, 'חֲטָא יִשְׂרָאֵל'. וְלֹא יְהוֹשֻׁעַ גָּזַר? אֲלֵא מִלְמַד שֶׁהִסְכִּימוּ בֵּית דִּין שְׁלִמְעֵלָה עִמָּהֶן.

בבלי, סנהדרין מד ע"א

וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ דָּרִישׁ רַבִּי שִׁילָא אָמַר לִיהִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹךְ קֶשֶׁה מִשְׁלָהֶם ... מָה תִּלְמוּד לֹוֹמַר קוּם לָךְ אָמַר לוֹ אֶתָּה גִּרְמַתָּ לָהֶם. וְהֵינּוּ דִקְאָמַר לִיהִי בְּעֵי 'וְעִשִּׂיתָ לְעֵי וּלְמַלְכָּה כְּאֲשֶׁר עִשִּׂיתָ לְיְרִיחוֹ וּלְמַלְכָּה רַק שְׁלָלָהּ וּבְהִמַּתָּהּ תִּבְּזוּ לָכֶם'.

ספרי דברים כט

כִּי הוּא יַעֲבֹר לְפָנֵי הָעָם הַזֶּה, אִם עוֹבֵר לְפָנֵיהֶם – עוֹבְרִים, וְאִם לֹא – אֵינָם עוֹבְרִים. וְהוּא יִנְחִיל אוֹתָם, אִם מִנְחִילִם – נוֹחֲלִים, וְאִם לֹא – אֵינָם נוֹחֲלִים. וְכֵן אֶתָּה מוֹצֵא כְּשֶׁהֲלָכוּ לַעֲשׂוֹת מִלְחָמָה בְּעֵי, נִפְלוּ מֵהֶם כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה צַדִּיקִים... וַיִּקְרַע יְהוֹשֻׁעַ שְׁמֹלוֹתָיו וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אַרְצָה לְפָנֵי אֲרוֹן ה' עַד הָעָרֶב, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אָהָה ה' אֱלֹהִים לְמָה הָעִבְרַתָּ הָעֵבֶיר.. וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ קוּם לָךְ לְמָה זֶה אֶתָּה נִפֹּל עַל פָּנֶיךָ?, לֹא כֵּן אָמַרְתִּי לְמִשָּׁה רַבָּה מִתְחַלָּה: אִם עוֹבֵר לְפָנֵיהֶם – עוֹבְרִים, וְאִם לֹא – אֵינָם עוֹבְרִים, אִם מִנְחִילִם – נוֹחֲלִים, וְאִם לֹא – אֵינָם נוֹחֲלִים? שְׁלַחְתֶּם וְלֹא הִלַּכְתֶּם אַחֲרֵיהֶם!

בבלי, תמורה טז, ע"א

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִלְכוּת נִשְׁתַּכְּחוּ בִּימֵי אָבְלוֹ שֶׁל מִשָּׁה אָמְרוּ לוֹ לִיהוֹשֻׁעַ שְׂאֵל אָמַר לָהֶם : לֹא בְשָׂמִים הִיא...

אמר רב יהודה אמר רב בשעה שנפטר משה רבינו לגן עדן אמר לו ליהושע שאל ממני כל ספיקות שיש לך אמר לו רבי כלום הנחתיה שעה אחת והלכתי למקום אחר לא כן כתבת בי {שמות ל"ג:י"א} ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל מיד תיש כחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות ועמדו כל ישראל להרגו. אמר לו הקדוש ברוך הוא לומר לך אי אפשר לך וטורדן במלחמה שנאמר {יהושע א':א'} ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' ... משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל.

בבלי, מגילה טז ע"ב

אמר רב ואיתימא רב שמואל בר מרתא גדול תלמוד תורה יותר מבנין בית המקדש

בבלי, סנהדרין מד ע"ב

אמר שמואל בר אבניא משמיה דרב גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין

בבלי, בבא בתרא נ"ו

אמר רב יהודה אמר שמואל כל שהראוהו הקדוש ברוך הוא למשה חייב במעשר.

בן סירא, מה, כה

גבור בן חיל יהושע בן נון, משרת משה בנבואה.
אשר נוצר להיות בימיו, תשועה גדולה לבחיריו.
להנצחם נקמי אויב, ולהנחיל את ישראל.
מה נהדר בנטותו יד, בהניפו כידון על עיר.
מי הוא לפננו יתיצב, כי מלחמות ה' נלחם.
הלא בידו עמד השמש, יום אחד כשנים היה.
כי קרא אל אל עליון, כאכפה לו אויביו מסביב.
ויענהו אל עליון, באבני ברד ואלגביש.
השליך על גוי אויב, ובנוסם האביד כלם.
למען דעת כל גוי חרם, כי צופה ה' מלחמתם.
וגם כי מלא אחרי אל, ובימי משה עשה חסד.
הוא וכלב בן יפנה, להתיצב בפרע קהל.
להשיב חרון מעדה, ולהשבית דבה רעה.
לכן גם הם בשנים נאצלו, משש מאות אלף רגלי.
להביאם אל נחלתם, ארץ זבת חלב ודבש.

**מרטין בובר, "מנהיגות שבמקרא", בתוך: דרכו של מקרא, עיונים בדפוס סגנון בתנ"ך
(הוצאת ביאליק, תשל"ח), עמ' 123-134**

כשאנו באים עכשיו ושואלים על מהותה של המנהיגות במקרא עלינו להוציא מכלל המנהיגים אותם אישים שאינם בעצם מנהיגים מקראיים... הם האנשים המהלכים בדרך שכבשו לפניהם אחרים, כל אלה שלא אלהים קראם ולא הוא בחרם ולא הוא הפקידם במישרין, אלא הממשיכים במעשה שהוחל בו, ודבר ה' לא היה עליהם – כמותו של שליח שניטלה ממנו שליחותו והוא מסר את שליחותו בידי תלמידו, העביר מעליו את רוח ה' שצלחה עליו, ומסר אל אחר, היורש את מקומו... על כן לא אדרש כאן בעיון זה לאישים כיהושע... משום שמשותפים הם למקרא ולהיסטוריה. דמויות היסטוריות כלליות הם. יהושע מנהיג צבא גדול, כובש ארצות גדול, אך הוא איננו אלא דמות היסטורית כמותה של כל דמות היסטורית... יהושע לוקח על עצמו את מעשה משה שלא ניתן לו לגמרו.

**דוד בן גוריון, "קדמות ישראל בארצו", בתוך: עיונים בספר יהושע
(החברה לחקר המקרא, תשל"א), עמ' 310-329**

הסיפורים בספרי שמות, במדבר, דברים ויהושע הם, בעיקר, סיפורי עלילות משה ויהושע – גם מה שהם עשו לחיזוק הברית בין העם ובין אלהיו וגם מה שפעלו בשטח הארצי הממלכתי, כי הם הצטיינו בשני הדברים האלה. לא קורות העם העברי, אלא מעשיהם הגדולים של שני המנהיגים הם הציר המרכזי של סיפורי המקרא.